

Geachte leden van de raad,

lets meer dan 100 dagen geleden ben ik begonnen als burgemeester van Maastricht. En bij aanvang van mijn burgemeesterschap werd ik veelvuldig bevraagd op mijn visie op de aanpak van de drugsproblematiek in Maastricht. Ik vroeg tijd om deze materie te bestuderen, omdat het perspectief van strafrechtelijke rechtshandhaving (waar ik in thuis was) echt een ander perspectief is dan dat van openbare en orde en veiligheid. En dat geldt zeker in deze kwestie. Uw raad gaf mij de ruimte mijn visie, die ik u vandaag presenteer, goed te doordenken en uit te werken. En ik maak van deze gelegenheid graag gebruik u te danken voor de tijd die ik daarvoor heb gekregen.

De situatie in Maastricht

Maastricht wordt sinds de jaren '90 geconfronteerd met een aanzienlijke drugsproblematiek. Het drugstoerisme leidt al 20 jaar tot flinke overlast en lokaal is steeds gezocht naar mogelijkheden om de ongewenste neveneffecten van het drugstoerisme te bestrijden. Met toepassing van de landelijk geldende gedoogrichtlijnen voor coffeeshops wordt tot op de dag van vandaag getracht de situatie beheersbaar te houden.

In die lijn werd in Maastricht in 2012 het -volgens de rechter meermaals als rechtmatig beoordeelde- ingezetenen criterium toegepast. Naar verluidt is Maastricht nog de enige stad waarin het criterium wordt gehandhaafd. Het handhaven van dit I-criterium heeft ertoe geleid dat het aantal drugstoeristen en de daarmee gepaard gaande drugsoverlast in de binnenstad drastisch zijn verminderd. We moeten echter ook constateren dat er ongewenste neveneffecten zijn, zoals agressievere straathandel en de toegenomen zichtbaarheid van drugsrunners aan de randen van de stad.

Ook de burgers worden betrokken bij de aanpak van de problematiek. Zij zijn in 2012 opgeroepen overlast te melden en hun meldingen worden sindsdien in kaart gebracht en opgevolgd binnen het project Frontière.

Georganiseerde drugscriminaliteit

Het is belangrijk te beseffen dat de criminele netwerken en de ondermijnende effecten daarvan zeer bepalend zijn in het drugsdossier. Opsporing en handhaving moeten nadrukkelijker worden ingezet. Samenwerken met grensgemeenten in binnen- en buitenland is hiervoor absoluut noodzakelijk. De eerste stappen zijn hierin gezet. De politie Maastricht voert gezamenlijke patrouilles uit met collega's van Belgische grensgemeenten en er vindt bestuurlijk overleg plaats met de burgemeesters. In Limburgs verband wordt gezamenlijk opgetrokken door de burgemeesters van de "coffeeshopgemeenten" en via de inzet van het RIEC (Regionaal Informatie en Expertise Centrum) wordt stevig ingezet op de aanpak van de ondermijnende criminaliteit.

De georganiseerde misdaad speelt een belangrijke rol op de cannabismarkt. Als je cannabis mag consumeren en verhandelen maar niet mag telen, dan leg je de productie automatisch in de handen van malafide groeperingen. De cannabissteelt is daardoor uitgedroefd tot een grote professionele, illegale bedrijfstak. Aanscherping van de gedoogcriteria voor de coffeeshops heeft het tij daarin niet kunnen keren. En ondanks het feit dat er wordt geïnvesteerd in preventie en voorlichting door onder andere gemeenten, gaat het in de wereld van coffeeshops al lang niet meer om de volksgezondheid, het winst oogmerk is in de cannabiswereld op de eerste plaats gekomen.

Wet- en regelgeving

Om een goed beeld te geven van de ontstaansgeschiedenis van de huidige problematiek is een beschouwing van de internationale, nationale en regionale regelgeving op het gebied van de soft- en harddrugproblematiek op haar plaats.

De basis van ons nationale beleid ligt namelijk in de internationale verdragen, waarvan het doel is cannabis voor recreatief gebruik uit te bannen, in het belang van -in het bijzonder- de volksgezondheid en de criminaliteitsbestrijding. Aan deze verdragen is Nederland gebonden. Met dien verstande dat Nederland bij het Drugsverdrag 1988 een voorbehoud heeft gemaakt terwille van het gedoogbeleid dat inmiddels was uitgekristalliseerd.

De uitgangspunten in het begin van de jaren '70 waren de volgende:

- het gedogen van het gebruik van cannabis zou niet aanzetten tot voortzetting van dit gebruik of tot vergroting ervan;
- van handel in cannabis zou niemand echt rijk kunnen worden;
- er hoefde niet te worden gevreesd voor georganiseerde drugshandel in Nederland;
- een sterk afwijzend klimaat ten aanzien van drugsgebruik zou polariserend werken en zou bijdragen aan de toename van geweld in de samenleving;
- er zou geen vermenging van hard- en softdrugsmarkten optreden;
- het gedoogbeleid zou geen aanzuigende werking hebben op buitenlanders.

De problemen van vandaag

De problemen waar we vandaag lokaal mee geconfronteerd worden laten zien dat deze vooronderstellingen niet bewaarheid zijn:

- het cannabis gebruik is toegenomen en dan met name het problematisch gebruik onder probleemgroepen en jongeren;
- er is geen sprake meer van een scheiding tussen de soft- en harddrugmarkt;
- het aantal coffeeshops is sterk gestegen, de omvang vaak ook;
- veel coffeeshops hebben zich ontwikkeld van organisaties met een ideëel oogmerk tot commerciële organisaties;
- er is onder andere in Limburg sprake van criminele samenwerkingsverbanden in de drugswereld met een ondermijnend effect die nauw aansluiten op de coffeeshops; dat kan ook niet anders, want de achterdeur staat open;
- de ondermijnende drugscriminaliteit is gelieerd aan andere vormen van criminaliteit zoals witwassen, mensenhandel en de productie en distributie van harddrugs;
- het aantal buitenlandse bezoekers aan coffeeshops is enorm toegenomen.

De problemen die wij, door de internationale verdragen en het daarop gebaseerde nationaal beleid op lokaal niveau hebben zijn dus substantieel. Een oplossing is noodzakelijk. Maar hoe?

Zouden we moeten terugkomen op ons gedoogbeleid en de verkoop en het gebruik van softdrugs te verbieden?

Nee, dat is geen optie. Het point of no return zijn we allang voorbij. Cannabis is niet meer weg te denken uit deze maatschappij. De nationale drugsmonitor laat zien dat in 2009 een kwart van de algemene bevolking 15-64 jaar ooit in het leven cannabis heeft gebruikt en een op de 25 inwoners een actuele cannabisgebruiker was. De verwachting is gerechtvaardigd dat er niet veel veranderd is.

Zouden we dan - naar Amerikaans voorbeeld - op commerciële basis de cannabisteelt moeten gaan legaliseren?

Nee, ook dat is mijns inziens geen optie. Dat is een brug te ver, gelet op die internationale verdragen en de verschillen in standpunten, ook in de diverse landen. Cannabis, zeker voor probleemgebruikers, is en blijft een gevaarlijk middel waarbij overheidsbemoedenis noodzakelijk is. In de zin van preventie, maar ook in de zin van het beheersbaar maken van het gebruik en de gevolgen daarvan in de samenleving.

Moeten we dan toewerken naar heel gericht reguleren van de cannabisteelt in het belang van de volksgezondheid?

Ja, dat is naar mijn mening de enige reële optie. De teelt van cannabis moet – binnen een wettelijk kader; het is belangrijk dit te benadrukken, want het kan niet anders - zodanig gereguleerd worden dat deze weer bijdraagt aan de oorspronkelijke doelstellingen van het beleid namelijk: cannabis ten behoeve van persoonlijk recreatief gebruik. Daarbij moet worden bekeken hoe de huidige gedoogde verkooppunten (coffeeshops) kunnen worden getransformeerd tot kleinschalige en -op de lokale markt gerichte- voorzieningen.

Reguleren van de teelt kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld:

1. Door de 'achterdeur' van de coffeeshops 'dicht te doen' en de teelt van cannabis bij wijze van spreken in de coffeeshops ten behoeve van het gebruik door hun klanten te gedogen.

2. Of door de teelt van cannabis voor recreatief gebruik toe te staan als deze plaatsvindt in een vereniging van volwassenen die met elkaar cannabis produceren en delen zonder daarbij ook aan derden te distribueren, dus voor eigen gebruik. En daartoe moeten de huidige coffeeshops dan worden getransformeerd tot zogenoemde Social Cannabis Clubs.

Maar. Beide opties zijn - tot nu toe - in strijd met de internationale verdragen, waaraan we ons in beginsel toch dienen te houden. We zien echter dat steeds meer landen en steden de verdragen anders gaan interpreteren en ervan gaan afwijken. En ik ben van mening dat de kracht van de verdragen afneemt naarmate meer verdragspartners gaan handelen in strijd met de eigen afspraken. Voorbeelden van partners die zich niet langer aan het verdrag houden zijn Uruguay, Spanje, en staten in de VS als Colorado en Washington State.

Verdragen kunnen echter alleen maar op internationaal niveau worden gewijzigd. En ons gedoogbeleid moet op landelijk niveau worden aangepast. En dit moet nu wel gaan gebeuren, omdat alleen op deze manier de experimenteerruimte, waaraan sterk behoefte is, kan worden gecreëerd.

Ik doe hier dan ook een dringend appel op onze regering, met name op de Minister van Veiligheid en Justitie, om politiek leiderschap te tonen en binnen Europa het gesprek op gang te brengen over dit onderwerp. Den Haag moet wakker worden en zich realiseren dat we lokaal nooit uit de problemen kunnen komen als nationaal en internationaal geen beweging wordt gemaakt in dit dossier. Ik vraag niet om in strijd met de wet te handelen. Ik vraag om niet langer weg te kijken van de problematiek, die ons al zo lang en indringend bezig houdt en een grote maatschappelijke overlast en onveiligheid tot gevolg heeft. Ik vraag de minister om een rol te pakken op internationaal niveau.

Dus:

- erken ons probleem;
- erken dat dit veroorzaakt wordt door het huidige gedoogbeleid;
- erken de noodzaak om met een oplossing te komen;
- verschuil u niet langer achter internationale verdragen;
- agendeer het probleem tijdens het EU-voorzitterschap, dat op 1 januari 2016 begint;
- doe voorstellen op de internationale agenda's;
- pas het landelijk beleidskader aan;
- geef ruimte om beperkt te experimenteren.

Maak het aldus mogelijk dat de actoren in de gedoogde cannabisbranche niet langer gedrongen worden in de richting van de wereld van de zware criminaliteit. Breng hygiëne aan in het landelijk beleid.

En ook aan u en uw collega's in de landelijke politiek vraag ik,

- erken ons probleem;
- erken dat dit veroorzaakt wordt door het huidige gedoogbeleid;
- erken de noodzaak om met een oplossing te komen;
- kom met voorstellen voor aanpassing van het gedoogbeleid.

Ook het Openbaar ministerie roep ik op om nog vaker gebruik te maken van het opportuniteitsbeginsel in zaken waarin het gaat om teelt van cannabis door goedbedoelende personen in verantwoorde exploitatie ten behoeve van de gedoogde verkoop.

Het is ook de vraag hoe lang de *rechter* nog koers houdt in Nederland conform de huidige gedoogrichtlijnen. Want als de

politiek de maatschappelijke problemen op het gebied van het gedoogbeleid niet serieus neemt en iets gaat regelen rond de achterdeurproblematiek dan doet de rechter het namelijk op enig moment wel. Soms ontwikkelt wetgeving zich op die manier. Als de politiek het niet aandurft. In eerste aanleg zijn er al diverse uitspraken waarin niet louter het huidige juridisch regime als toetsingskader geldt, maar ook de maatschappelijke gevolgen van het huidige drugsbeleid en de discussies over legalisering en regulering van de achterdeur worden meegenomen in de afwegingen. De trend die we daarin zien is dat er geen strafoplegging volgt als er wordt gehandeld in het kader van een verantwoorde exploitatie van een coffeeshop.

Op lokaal niveau worden steeds meer initiatieven ontwikkeld om op korte termijn tot oplossingen te komen in de geschetste drugsproblematiek. Dit betreft initiatieven die vermoedelijk in strijd zijn met de wet. Landelijk gezien zijn door gemeenten de krachten gebundeld, onder andere in het Manifest Joint Regulation waarin de regering wordt opgeroepen de achterdeur te reguleren. Er wordt onderzoek gedaan naar internationale mensenrechten en het gereguleerd toelaten van cannabisteelt voor recreatief gebruik. Er zijn in verschillende gemeenteraden (waaronder uw raad) moties aangenomen over de "achterdeur", waarbij wordt opgeroepen: "Gezamenlijk met zoveel mogelijk gelijkgestemde gemeentes de motie ter kennis te sturen aan de minister van Veiligheid en Justitie en de minister te verzoeken in overleg te treden met de gemeentes over het experiment".

Op landelijk niveau kijkt een bestuurlijke werkgroep onder leiding van collega Schneiders (Haarlem) momenteel naar toekomstig cannabisbeleid. We moeten de resultaten daarvan afwachten, wellicht vormen deze de basis voor een wijziging in het nationaal beleid. Nationaal beleid dat de ruimte zoekt in de verdragen.

Eerdere moties en wetsvoorstellen in de Tweede Kamer met betrekking tot het reguleren van de achterdeur werden verworpen, onder meer omdat met het reguleren van de teelt het probleem van de criminele georganiseerde hennepeteelt niet wordt opgelost. En dat klopt ook wel. Dat is ook niet het eerste doel ervan. Omdat tot op de dag van vandaag de achterdeur open moet staan om gedoogde activiteiten mogelijk te maken is het begrijpelijk dat politie en justitie niet voortdurend bij die achterdeur posten om daar de leveranciers daar op te pakken. Dat is niet opportuun, gelet op het huidige gedoogbeleid. En de rechter worstelt daar ook mee, hebben we gezien.

Maar als die achterdeur straks wel dicht zou zijn, omdat binnen de recreatieve teelt is gereguleerd, wordt een volle aanval op alles wat zich achter die achterdeur afspeelt vanzelfsprekend en ook onvoorwaardelijk nodig en mogelijk. Geen enkel lokaal beleid kan effectief zijn als niet tegelijkertijd de harde criminele structuren achter de coffeeshops en de subjecten snoeihard worden aangepakt.

En daarmee kunnen we vandaag al beginnen. Sinds enkele weken is een regionaal programmatische integrale aanpak van ondermijnende drugscriminaliteit in Limburg in de maak (regionale driehoek en stuurgroep RIEC hebben de noodzaak hiertoe onlangs onderkend) waarmee we ook raken aan andere thema's zoals mensenhandel, witwassen, vastgoedfraude, motorclubs etc. En het is niet dat we tot nu niets hebben gedaan. Integendeel. Maar tot nu was deze aanpak niet langdurig, integraal en programmatisch en dat is echt noodzakelijk om het verschil te kunnen maken.

Terug naar vandaag.

Met het delen met u van deze visie, meen ik tegemoet te komen aan de oproep van uw raad om actief te blijven zoeken naar oplossingen die leiden tot vermindering van overlast en criminaliteit veroorzaakt door illegale teelt.

Voor Maastricht wil ik nadrukkelijk inzetten op:

1. volksgezondheid

Met een stevig preventieprogramma. We doen al heel veel goede dingen op terrein, maar we willen (Maastricht-Heuvelland) ons de komende tijd nog intensiever richten op ouders. Het goed begeleiden van jongeren in een experimenteerfase is van groot belang.

2. de aanpak van drugsoverlast

- door het handhaven van het I-criterium. Dat laat ik - voorlopig - nog niet los, want het is, zo weten we inmiddels, effectief. Maastricht is een uitnodigende stad, een stad waar veel buitenlandse toeristen graag komen. En liever zouden we geen limiet stellen aan onze gastvrijheid. Maar het loslaten zou ons onmiddellijk terugbrengen in de situatie, die nu juist aanleiding was tot de inzet van het I-criterium; we zouden weer terug bij af zijn.
- door de aanpak van de neveneffecten, te weten overlast en criminaliteit (Frontière).
- met betrekking tot het spreidingsbeleid houd ik me aan de met u en de coffeeshophouders gemaakte afspraken en wacht ik het verloop van de aan de coffeeshophouders gestelde termijn van zes maanden af. Daarna zal ik scenario's aan de raad voorleggen voor een vervolgstap.

3. de bestrijding van de georganiseerde drugscriminaliteit

- op *lokaal* niveau door ondermijning aanpakken daar waar we deze tegenkomen;
- op regionaal niveau door te komen tot een programmatische integrale aanpak van de ondermijnende drugscriminaliteit in Limburg.

En als er dan ruimte komt om nationaal en internationaal nieuwe vormen voor het hanteerbaar maken van het cannabisprobleem te exploreren, bied ik graag Maastricht aan voor het herbergen van een proeftuin.

Zodat we hier, in onze stad, waar de problematiek al decennia hoog op de agenda staat, samen kunnen werken naar een vooruitstrevend reguleringsmodel waarin tegemoet wordt gekomen aan de knelpunten vanuit volksgezondheid, overlast en ondermijnende criminaliteit.

Ik hoop van harte dat ik deze weg samen met u mag bewandelen.